

KIHLAKUNTA SAADAAN TAKAISIN – VÄHÄKSI AIKAA

Jatkosota alkoi kesäkuussa 1941. Kihlakunta vallattiin vähä vähältä takaisin, ja elokuussa se oli taas Suomen hallussa. Sotarintama eteni kihlakunnan alueelta Kannaksen eteläosiin ja juuttui asemasotavaiheeseen. Siirtoväen paluumuutto sotilashallinnon myöntämien lupien perusteella saattoi vähitellen alkaa. Vuosina 1941-1942 noin 235 000 ihmistä asettui takaisin Karjalaan. Kaikki eivät kuitenkaan palanneet: esimerkiksi tehtaiden työväkeä jäi kanta-Suomeen, sillä teollisuus ei pyörinyt vaurioituneissa voimaloissa ja tehdasrakennuksissa entiseen tapaan.

Kihlakunnan asukkaat palasivat noin puolentoista vuoden poissalon jälkeen kotikonnuilleen. Takaisintulijoita kohtasi sodan osittain tuhoama alue. Vuoksenrannassa ja Kirvussa rakennuskanta oli säilynyt melko hyvin, sen sijaan Antreassa kirkonkylä ja asemanseutu olivat tuhoutuneet. Suurimmat tuhot kohtasi Jääsken pitäjää, jossa lähes 900 asuin- tai liikehuoneistoa oli tuhoutunut. Poikkeuksena oli Enson tehdasalue, joka oli säilynyt melko hyvin. Paluumuuttajien kiireellisimpänä työnä oli korjata vilja- ja perunasato takaisin muuttavan väen ravinnoksi. Samalla uudisrakentaminen piti saada vauhtiin.

Korjaaminen ja rakentaminen alkoi. Pulaa oli rakennusmateriaaleista ja päivittäisistä tarvikkeista, mutta työ eteni vähitellen. Uusia rakennuksia nousi tuhoutuneiden tilalle ja vaurioituneita tehtaita ja voimaloita saatiin osittain käyntiin. Jo keväällä 1942 kylvöjä päästiin suorittamaan melko normaalisti. Kesään 1944 mennessä puutteellisissa olosuhteissa oli saatu paljon aikaan.

LOPULLINEN LÄHTÖ

Kesän 1944 edetessä uhka uudesta evakkomatkastasta alkoi tuntua pelottavan todelliselta. Puna-armeijan kesäkuussa 1944 alkanut suurhyökkäys työnsi siviilit pois Karjalasta. Rautatieverkoston kärsittyä pommituksissa tietyt täyttyivät pakenevista ajoneuvoista ja ihmisistä. Sota päättyi syyskuussa. Moskovassa solmittu välirauha vahvisti vuoden 1940 rajalinjan pysyväksi rajaksi, joka sinetöitiin Pariisin rauhassa vuonna 1947. Suurin osa kihlakunnasta jäi Neuvostoliiton haltuun ja Jääsken kihlakunnan väestö jäi pysyvästi kanta-Suomeen.

Enson tuhoutunutta tehdasaluetta
Kuva Imatran kaupunginmuseo.

Kodin raunioilla Ensossa
Evakosta palaajia saattoi perillä Jääskessä odottaa pelkät rauniot. Uudisrakentaminen saatiin pian käyntiin. Vuoteen 1944 mennessä Jääsken pitäjään oli noussut 478 uutta rakennusta, joista kolmasosa oli asuintaloja. Kuva Museovirasto.

Räjäytetty Jääsken silta
Jääsken kirkonkylän omissa käytävistä käytiin raskaita taisteluja kesällä 1941. Lopulta puna-armeija vetäytyi, mutta tuhosi mennessään Jääsken symbolit, kirkon ja sillan. Kuva Imatran kaupunginmuseo.

Enson takaisinvaltausjuhla
Enson takaisinvaltauksen vuosijuhla pidettiin 21.8.1942. Ohjelmaa riitti koko juhlapäivän ja yleisöä kerrotaan olleen parhaimmillaan noin 7000 henkeä. Juhla huipentui presidentti P.E.Svinhufvudin puheeseen isänmaalle. Illalla pidetyssä urheilukentän juhlassa esiintyi muun muassa 15-miehinen orkesteri, oopperalaulajatar Anna Mutanen, ksylofonimestari Katajavuori, tanssipari Siponen & Salin, taikuri Bruno Johansson ja harmonikkamestari Toivo Manninen. Kuva Sakari Tossavainen.